

NIEZALEŻNE CENTRA KULTURY W POLSCE INDEPENDENT CULTURAL CENTERS IN POLAND

Michał Bergier^{1(E,F)}

¹Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Polska

¹Pope John Paul II State School of Higher Education in Biala Podlaska, Poland

Bergier, M. (2021). Niezależne Centra Kultury w Polsce/Independent Cultural Centers in Poland, *Rozprawy Społeczne/Social Dissertations*, 15(1), 13-19. <https://doi.org/10.29316/rs/135515>

Wkład autorów/ Authors' contribution:

- A. Zaplanowanie badań/
Study design
- B. Zebranie danych/
Data collection
- C. Dane – analiza i statystyki/
Data analysis
- D. Interpretacja danych/
Data interpretation
- E. Przygotowanie artykułu/
Preparation of manuscript
- F. Wyszukiwanie i analiza
literatury/
Literature analysis
- G. Zebranie funduszy/
Funds collection

Tabele/Tables: 0

Ryciny/Figures: 0

Literatura/References: 23

Otrzymano/Submitted:
14.03.2021

Zaakceptowano/Accepted:
04.02.2021

Streszczenie

Niezależne Centra Kultury (NCK) to forma działalności podejmowanej w większości przez młode osoby (w wieku 19-46 lat) tworzące stowarzyszenia. Osobowość prawna umożliwia tym grupom otrzymanie bazy lokalowej, w ramach której realizowane są poszczególne założenia zawarte w statutach stowarzyszeń. Zarówno charakter (specyfika), jak i działalność opisanych w poniższej pracy NCK są do siebie zbliżone. W ramach stowarzyszeń podejmowane są inicjatywy o charakterze kulturalno-społecznym, związane z aspektami artystycznymi, a także rekreacyjno-sportowymi.

Poniższa praca powstała w oparciu o cztery aktywnie działające na terenie Polski NCK zlokalizowane w Gliwicach, Lublinie, Warszawie i Wrocławiu. Celem pracy jest przedstawienie genezy NCK, nawiązującej do ruchu skłoterskiego oraz przemian będących konsekwencją ewolucji wspomnianego zjawiska.

Słowa kluczowe: Niezależne Centra Kultury, skłót, ruch skłoterski

Summary

Independent Cultural Centers (ICC) are the forms of activity undertaken mostly by young people (aged 19-46) who are members of associations. Legal personality of such associations allows these groups to obtain a housing base within which individual assumptions contained in their statutes are implemented. Not only the nature (specificity), but also activities of the ICC described in the paper below are similar. The associations undertake cultural and social initiatives related to artistic, recreational and sports aspects. The following work was created on the basis of four active ICC based in Poland, located in Gliwice, Lublin, Warsaw and Wrocław. The aim of the work is to present the genesis of the phenomenon of ICC, referring to the squat movement and changes resulting from their evolution.

Keywords: Independent Cultural Centers, squat, squatting

Adres korespondencyjny: Michał Bergier, Zakład Turystyki i Rekreacji, Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, ul. Siderska 95/97, 21-500, Biała Podlaska, Polska; email: m.bergier@dydaktyka.pswbp.pl, ORCID: 0000-0003-3407-1504

Copyright by: Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Michał Bergier

Czasopismo Open Access, wszystkie artykuły udostępniane są na mocy licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-użycie niekomercyjne-na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-SA 4.0, <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

Wprowadzenie

Niezależne Centra Kultury (NCK) są zjawiskiem mało rozpoznawym, co wiąże się z niewielką liczbą publikacji na ich temat. Poniższa praca jest próbą przedstawienia polskich NCK. Przedstawiono w niej genezę zjawiska jak również jego specyfikę – podejmowane w ramach poszczególnych miejsc inicjatywy. W związku z ograniczoną ilością informacji zawartych w literaturze, niezwykle cenne okazały się wywiady bezpośrednie, jak również obserwacja uczestnicząca. Niszowy charakter i nietypowy sposób działania NCK były inspiracją do dokładniejszego opisu specyfiki badanych miejsc, czego efektem jest poniższy tekst.

Czym są Niezależne Centra Kultury?

Niezależne Centra Kultury to aktywnie działające stowarzyszenia, które realizują swoje społeczno-kulturalne inicjatywy w ramach uzyskanych na potrzeby celów statutowych baz lokalowych. Miejsca te prowadzone są w większości przez osoby młode (19-46 lat), z którymi przeprowadzono wywiady bezpośrednie. Jednym z ważniejszych aspektów działalności NCK jest zasada Do It Yourself (ang. Zrób to sam/sama) oraz oddolny i niehierarchiczny system organizowania poszczególnych inicjatyw. Podejmowane przez poszczególne stowarzyszenia inicjatywy mają szeroki zakres tematyczny, dotyczą zarówno działań kulturalnych, społecznych jak i sportowo-rekreacyjnych.

Geneza Niezależnych Centrów Kultury

Analiza literatury, jak również wywiady z osobami tworzącymi stowarzyszenia działające jako tzw. Niezależne Centra Kultury na terenie Polski, wskazują, że korzeni zjawiska należy szukać w tzw. skłotingu (ang. squatting – przycupnąć, osiąść), a jedną z podstawowych różnic pomiędzy skłotami, a Niezależnymi Centrami Kultury, jest ich charakter prawny.

Skłoting, jest działalnością polegającą na zajmowaniu pustostanów porzuconych przez właścicieli; budynków, które są często zaniedbane, a ich sytuacja prawna, ze względu na utrudniony kontakt z ich właścicielami, jest skomplikowana. W związku z tym, pustostany zajmowane są często bez pozwolenia właściciela. Dla samych skłotersów celem „zaskłotowania” budynku jest zaspokojenie potrzeby mieszkaniowej oraz prowadzenie działalności związanej z kulturą alternatywną. Tego typu działania oparte są na samoorganizacji i samorządności. Korzenie ruchu skłoterskiego sięgają przełomu lat 60. i 70. XX wieku. W tym czasie skłoting był bardzo popularny w Wielkiej Brytanii, Niemczech oraz krajach tzw. Europy Zachodniej (Polanska i wsp. 2018). Według Raciborskiej (2001) początki ruchu skłoterskiego związane są z kulturą hipisowską oraz ideą życia w grupach. Zdaniem Kołackiego

Introduction

Independent Cultural Centers (NCK) are an under-recognized phenomenon, which is associated with a small number of publications on them. The following work is an attempt to present Polish NCK units. It presents the genesis of the phenomenon as well as its specificity – undertaken within individual sites of the initiative. Due to the limited amount of information contained in the literature, face-to-face interviews as well as participant observation turned out to be extremely valuable. The niche character and unusual way of operation of the NCK inspired a more detailed description of the specificity of the places studied, it resulted in the text below.

What are Independent Cultural Centers?

Independent Cultural Centers are actively operating associations that implement their social and cultural initiatives within the framework of premises obtained for the purposes of their statutory objectives. The places are mostly run by young people (19-46 years old), they were interviewed face-to-face. One of the most important aspects of NCK's activities is the Do-It-Yourself principle and a bottom-up and non-hierarchical system of organizing individual initiatives. The initiatives undertaken by individual associations have a wide range of topics, they relate to cultural, social and sports and recreational activities.

Genesis of Independent Cultural Centers

Literature analysis and interviews with people forming associations operating as the so-called Independent Cultural Centers in Poland indicate that the roots of the phenomenon should be sought in the so-called squatting, and one of the basic differences between squatting and Independent Cultural Centers is their legal nature.

Squatting is an activity that consists in taking vacancies abandoned by their owners; buildings, they are often neglected and their legal situation, due to the difficult contact with their owners, is complicated. As a result, vacant spaces are often occupied without the owner's permission. For the squatters themselves, the goal of "squatting" a building is to meet the housing needs and conduct activities related to alternative culture. Types of activities are based on self-organization and self-governance. The roots of the squat movement date back to the turn of the 1960s and 1970s. At that time, squatting was immensely popular in Great Britain, Germany and the so-called Western Europe (Polanska et al. 2018). According to Raciborska (2001), the beginnings of the squat movement are related to the hippie culture and the idea of living in groups. According to Kołacki (2005), the squatting movement and the creation of an alternative

(2005) ruch skłoterski oraz tworzenie kultury alternatywnej należy rozpatrywać jako następstwa rewolty młodzieżowej z końca lat 60. XX wieku. Jak stwierdził sam autor, wśród współczesnych skłotersów nie występują ambicje destruktywne, dlatego nie należy kojarzyć ich z hipisowskimi komunami. Aktywizm dzisiejszych skłotersów określa się jako konstruktywny, skierowany na edukację, wspieranie strajkujących, czy popieranie młodej sztuki krytycznej i awangardowej (Kołacki 2005). Według niego ruch skłoterski rozwijający się w naszym kraju to nie tylko zajmowanie, często w sposób nielegalny, mieszkań, lecz przede wszystkim działalność motywowana chęcią tworzenia kultury alternatywnej. Polanska (2014), pisząc o polskim ruchu skłoterskim z pierwszej dekady XXI wieku, stwierdziła że jest on odpowiedzią na sytuację mieszkaniową oraz na brak przestrzeni dla rozwoju kultury alternatywnej w kraju.

Skłoting w Europie

Zgodnie z danymi przywołanymi przez Urbańskiego (2005), w Wielkiej Brytanii w latach 1968-1980, każdego roku skłoty zamieszkiwało od 30 do 50 tysięcy osób. Zjawisko to było także bardzo popularne w Portugalii, gdzie w roku 1976 liczbę skłotersów szacowano na 80 tysięcy. Dużą popularnością ruch skłoterski cieszył się także w Hiszpanii (około 2150 skłotersów w roku 1977), w Irlandii Północnej (około 6160 skłotersów na początku lat 80.) i w Holandii (6-7 tysięcy skłotersów na początku lat 80.) Natomiast w Niemczech, w samym Berlinie zachodnim, w roku 1982, funkcjonowało około 180 skłotów.

Z biegiem lat, popularność zjawiska w poszczególnych państwach malała. Było to prawdopodobnie związane z problemami prawnymi, a w konsekwencji interwencjami policji, eksmisjami skłotersów, a także coraz silniejszymi naciskami władz na ruch skłoterski.

Konsekwencją tych działań było często legalizowanie zjawiska skłotingu. Przykładem jest m.in. sytuacja w Amsterdamie opisana przez Prujit (2013) – tamtejsze władze opracowały strategie działań zmierzających do zalegalizowania poszczególnych skłotów poprzez zawieranie z ich mieszkańcami umów dzierżawy. W Berlinie natomiast, jak pisał Holm i Kuhn (2011), w wyniku podobnych działań aktywiści zamieniali skłoty w legalne „projekty mieszkalne”, zwane w języku niemieckim Wohnprojekte.

Skłoting w Polsce

Za początek ruchu skłoterskiego w Polsce przyjmuje się pierwszą połowę lat 90. XX wieku. Zarówno Żuk (2001), jak i Płuciński (2014) podkreślali, że polski skłoting był nierozdzielnie związany z kulturą alternatywną, której rozkwit przypadał na lata 80.

culture should be considered as the consequences of the youth revolt of the late 1960s. As the author himself stated, there are no destructive ambitions among contemporary squatters, they should not be associated with hippie communes. The activism of today's squatters is defined as constructive, aimed at education, supporting strikers, or supporting young critical and avant-garde art (Kołacki 2005). According to him, the squatting movement developing in our country is not only about the occupation, often illegally, of housing, but above all activities motivated by the desire to create an alternative culture. Polanska (2014), writing about the Polish squat movement of the first decade of the 21st century, stated that it was a response to the housing situation and the lack of space for the development of alternative culture in the country.

Squatting in Europe

According to the data cited by Urbański (2005), squats in Great Britain were inhabited by 30 to 50 thousand people each year in 1968-1980. The phenomenon was also exceedingly popular in Portugal, where the number of squats was estimated at 80,000 in 1976. The squat movement was also very popular in Spain (around 2,150 squats in 1977), Northern Ireland (around 6,160 squats in the early 1980s) and the Netherlands (6,000-7,000 squats in the early 1980s), while in Germany, in West Berlin alone, in 1982, there were about 180 squats.

Over the years, the popularity of the phenomenon decreased in individual countries. This was probably related to legal problems, and, consequently, police interventions, evictions of squatters, and increasing pressure from the authorities on the squat movement.

The actions often resulted in the legalization of the squatting phenomenon. An example is the situation in Amsterdam described by Prujit (2013) – the local authorities developed strategies to legalize individual squats by concluding lease agreements with their residents. In Berlin, however, as Holm and Kuhn (2011) wrote, as a result of similar actions, activists turned squats into legal “housing projects”, called Wohnprojekte in Germany.

Squatting in Poland

The first half of the 1990s is the beginning of the squat movement in Poland. Both Żuk (2001) and Płuciński (2014) emphasized that Polish squatting was inextricably linked with alternative culture, it flourished in the 1980s.

Zdaniem Żuka (2001), pierwsze próby skłotingu w formie zajmowania nieużytkownych lokali mieszkaniowych na terenie naszego kraju zostały odnotowane w roku 1991 we Wrocławiu. Według Urbańskiego (2005), za początki tego ruchu w Polsce należy przyjąć rok 1994, związany z powstaniem najstarszego polskiego skłotu – poznańskiego „Rozbratu”. Obok istniejącego do dziś poznańskiego skłotu, za najbardziej aktywny ośrodek w Polsce Polańska i współautorzy (2018) uznają Warszawę. Według Piotrowskiego (2011), na tle takich państw jak Czechy, czy Węgry, polski ruch skłoterski charakteryzował się najbardziej żywą i stabilną działalnością.

Niezależne Centra Kultury w Polsce

Podobnie jak w przypadku państw wspomnianych powyżej, także w Polsce możemy zauważyć przechodzenie od skłotingu do legalnego organizowania działalności kulturalno-społecznej w obrębie danej bazy lokalowej. W taki też sposób działają Niezależne Centra Kultury będące stowarzyszeniami na podstawie ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 r., Nr 79, poz. 855) (<http://isap.sejm.gov.pl> – 5 maja 2018). Stowarzyszenia te mogą również funkcjonować w formie uproszczonej, tzw. stowarzyszeń zwykłych, które w odróżnieniu od stowarzyszeń, nie mogą przyjmować dotacji, darowizn, spadków, a źródłem ich finansowania są składki członkowskie.

Niezależne Centra Kultury działające na terenie Polski funkcjonują jako oddolne inicjatywy kulturalno-społeczne. Ich uczestnicy powołując stowarzyszenia nadają swojej działalności osobowość prawną. W ten sposób rozpoczęła się prawnie uwarunkowana działalność Niezależnych Centrów Kultury. Osoby tworzące wspomniane stowarzyszenia, w budynkach przyznanych na realizację celów statutowych realizują je bez ryzyka eksmisji.

Obecnie w Polsce działa aktywnie zaledwie kilka tego typu miejsc. Jednym z nich jest gliwicki CKN13, którego historia rozpoczęła się od praktyk skłoterskich, skupionych wokół powstałego w roku 1998 skłotu „KRZYK”. Był to początkowo budynek zasiedlony w sposób nielegalny. Z biegiem czasu, doszło jednak do porozumienia z władzami miasta, czego konsekwencją było zawarcie umowy użyczenia. Ta sytuacja umożliwiła kontynuację działalności rozpoczętej w ramach skłotu. Osoby związane ze skłotem założyły wówczas stowarzyszenie „KRZYK”. W roku 2004, w wyniku wspomnianego porozumienia z miastem, jeden z gliwickich pustostanów został oficjalnie przekazany na siedzibę stowarzyszenia. Od tej pory rozpoczęła się historia nowego miejsca – Centrum Kultury Niezależnej o nazwie „13”.

Podobna sytuacja miała miejsce we Wrocławiu. Grupa osób, tworzących wcześniej skłot o nazwie „Rejon 69”, zdecydowała się rozpocząć nowy etap

According to Żuk (2001), the first attempts at squatting in the form of occupying unused residential premises in our country were recorded in 1991 in Wrocław. According to Urbański (2005), the beginnings of this movement in Poland should be considered in 1994, it was related to the establishment of the oldest Polish squat – “Rozbrat” in Poznań. In addition to the Poznań squat, still existing today, Polańska et al. (2018) consider Warsaw as the most active center in Poland. According to Piotrowski (2011), as compared to countries such as the Czech Republic and Hungary, the Polish squat movement is characterized by the most lively and stable activity.

Independent Cultural Centers in Poland

As in the case of the countries mentioned above, in Poland we can also notice a shift from squatting to the legal organization of cultural and social activities within a given housing base. This is also how Independent Cultural Centers, being associations, operate based on the Law on Associations of April 7, 1989 (Journal of Laws of 2001, No. 79, item 855) (<http://isap.sejm.gov.pl> – May 5, 2018). These associations can also function in a simplified form, the so-called ordinary associations, which, unlike associations, cannot accept subsidies, donations, inheritances, and the source of their financing are membership fees.

Independent Cultural Centers operating in Poland function as grassroots cultural and social initiatives. By establishing associations, their participants give legal personality to their activities. Thus, the legally conditioned activity of Independent Cultural Centers began. People who form the associations, operate in buildings allocated for the implementation of statutory objectives and carry them out without the risk of eviction.

Currently, only a few such places are active in Poland. One of them is CKN13 in Gliwice, the history of it began with squatting practices centered around the “KRZYK” squat founded in 1998. Initially, it was an illegally inhabited building. Over time, however, an agreement was reached with the city authorities, which resulted in the conclusion of a rental agreement. This made it possible to continue the activities started as part of the squat. People associated within the squat then founded the “KRZYK” association. In 2004, as a result of the aforementioned agreement with the city, one of the vacant buildings in Gliwice was officially transferred to the seat of the association. Since then, the history of a new place began – the Independent Culture Center called “13”.

A similar situation took place in Wrocław. A group of people, who previously formed a squat called “Rejon 69”, decided to start a new phase of its activity and founded “Stowarzyszenie Na Rzecz Animacji Kultury Alternatywnej” [Alternative Culture Animation Association]. As a result of talks

swojej działalności i założyła „Stowarzyszenie Na Rzecz Animacji Kultury Alternatywnej”. Efektem rozmów z władzami miasta było przyznanie w 2000 roku budynku, na potrzeby realizacji celów statutowych. Warto w tym miejscu wspomnieć, że jednym z największych osiągnięć osób skupionych wokół tego miejsca było zdobycie w roku 2010 nagrody w konkursie „Najlepszy Animator Kultury na Dolnym Śląsku”.

Podobna historia związana była także z warszawskim stowarzyszeniem (zwykłym) „Skłotpol” z siedzibą w Warszawie przy ulicy Puławskiej 37. W roku 2014 powstał warszawski Alternatywny Dom Aktywny (ADA) (Polanska i wsp. 2018).

Osoby z poszczególnych Niezależnych Centrów Kultury zlokalizowanych na terenie Polski zapytane o pochodzenie nazwy „Niezależne Centra Kultury”, najczęściej stwierdzały, że stosowano ją „od zawsze”. Nazwa ta, jak podkreślali, oddaje w sposób najbardziej uniwersalny idee przyświecające funkcjonowaniu tego typu miejsc. Faktem jest, że w różnych miastach, nazwa przybierała różne formy – Centrum Kultury Niezależnej (Gliwice), Centrum Reanimacji Kultury (Wrocław), Alternatywny Dom Aktywny (Warszawa), jednak podczas wywiadów bezpośrednich, rozmówcy zgodnie stwierdzali, że umownie, wszystkie te miejsca określane są mianem Niezależnych Centrów Kultury (NCK)¹. Bardzo istotnymi wartościami wszystkich omawianych miejsc są ich niezależność, organizowanie działalności kulturalno-społecznej w sposób oddolny, zgodny z zasadą „Do It Yourself” (D.I.Y.). W każdym z poszczególnych NCK wszystkie decyzje dyskutowane i podejmowane są wspólnie, zazwyczaj podczas cyklicznych zebrań, na których spotykają się osoby będące członkami stowarzyszenia.

Działalność Niezależnych Centrów Kultury

Analiza statutów poszczególnych NCK umożliwiła wskazanie podejmowanych przez nie inicjatyw. Statuty Stowarzyszenia na Rzecz Reanimacji Kultury Alternatywnej z siedzibą we Wrocławiu, Stowarzyszenia Ekologiczno-Kulturalno-Wolnościowego „Krzyk”, z siedzibą w Gliwicach, Stowarzyszenia (zwykłego) „Skłotpol” z siedzibą w Warszawie oraz Stowarzyszenia „Sztukon” z siedzibą w Lublinie, zawierały w sobie bardzo zbliżone założenia. Do głównych celów statutowych należą:

- wspieranie młodych artystów i artystek,
- inicjowanie i organizacja działań służących rozwojowi kultury,
- rozwój i animacja kultury,
- integracja środowisk artystycznych,
- zwiększanie świadomości społecznej w zakresie kultury i sztuki,
- aktywność społeczna.

¹ Informacje nieautoryzowane pozyskane w rozmowie z członkami stowarzyszenia „Skłotpol” z siedzibą w Warszawie przy ulicy Puławskiej 37 w dniu 3 października 2014 r.

with the city authorities, a building was dedicated in 2000 for the purposes of implementing the statutory objectives. It is worth mentioning here that one of the greatest achievements of people gathered around the place was winning the 2010 award in the “Best Culture Animator in Lower Silesia” competition.

A similar story was also associated with the Warsaw (ordinary) association “Skłotpol” with its seat in Warsaw at Puławska 37. In 2014, the Alternative Active House (ADA) in Warsaw was established (Polanska et al. 2018).

People from the individual Independent Cultural Centers located in Poland, when asked about the origin of the name “Independent Cultural Centers”, most often stated that it had “always” been in use. As they emphasized, the name reflects in the most universal way the ideas behind the functioning of this type of place. The fact is that in different cities, the name took different forms – Centrum Kultury Niepodległości [Independence Culture Center] (Gliwice), Centrum Reanimacji Kultury [Culture Reanimation Center] (Wrocław), Alternatywny Dom Aktywny [Alternative Active House] (Warsaw), but during direct interviews, the interviewees agreed that all the places were called Independent Cultural Centers (NCK)¹. Their independence, organizing cultural and social activities in a bottom-up manner, in accordance with the principle of “Do It Yourself” (D.I.Y.). Are very important values of all the discussed places. In each of individual NCK units, all decisions are discussed and made jointly, usually during regular meetings where members of the association meet.

Activities of Independent Cultural Centers

An analysis of the statutes of individual NCKs made it possible to indicate the initiatives they undertook. The statutes of the Association for the Alternative Culture Reanimation with its seat in Wrocław, the Ecological-Cultural-Freedom Association “Krzyk”, with its seat in Gliwice, the (ordinary) “Skłotpol” Association with its seat in Warsaw and the “Sztukon” Association with its seat in Lublin, included remarkably similar assumptions. The main statutory goals include:

- supporting young artists,
- initiating and organizing activities aimed at the development of culture,
- development and animation of culture,
- integration of artistic communities,
- increasing social awareness in the field of culture and art,
- social activities.

¹ Unauthorized information obtained during an interview with members of the “Skłotpol” association with its registered office in Warsaw at Puławska 37 on October 3, 2014.

Bazując na celach statutowych, podejmowane są następujące działania:

- organizowanie przeglądów, koncertów, festiwalu, wystaw,
- wspomaganie artystów i artystek w procesie pracy twórczej,
- organizowanie warsztatów gry na instrumentach, warsztatów artystycznych (literackich, teatralnych).
- organizowanie treningów sportowo-rekreacyjnych (joga, cross fit, sztuki walki),
- inicjatywy rowerowe (masa krytyczna, wyścig rowerowy – „alley cat”, bezpłatny warsztat rowerowy),
- tworzenie bezpłatnych bibliotek,
- udzielanie pomocy socjalnej (dożywianie, odzież) osobom w kryzysie bezdomności i potrzebującym,
- organizowanie warsztatów dotyczących praw człowieka, praw kobiet, diety wegetariańskiej i wegańskiej,
- zbiórki karmy dla zwierząt ze schronisk,
- organizowanie warsztatów sitodruku,
- warsztaty dotyczące bezpieczeństwa w Internecie,
- prowadzenie nieodpłatnych zajęć z matematyki, języka angielskiego, czy malarstwa.

Podsumowanie

W pracy przedstawiono specyfikę Niezależnych Centrów Kultury. Ukazano ich genezę i związek ze zjawiskiem skłotingu, a także swoistą transformację (legalizację) zjawiska, jaka nastąpiła z czasem. Niezależne Centra Kultury, które zrzeszają w większości osoby młode (19-46 lat), z jednej strony organizują różnego rodzaju inicjatywy podejmowane w ramach poszczególnych ośrodków, a z drugiej strony ukazują zainteresowania, tworzących poszczególne ośrodki osób. Opisywane miejsca są wsparciem lokalowym dla różnego rodzaju artystów, muzyków (sale prób, przestrzeni umożliwiająca realizację koncertów, wystaw, warsztatów), ale mogą być również rozpatrywane jako miejsca, w których podejmowana jest działalność o charakterze społecznym (spotkania, dyskusje, warsztaty). Kolejny ich wymiar związany jest z propagowaniem prozdrowotnego stylu życia, m.in. poprzez organizowanie różnego rodzaju inicjatyw o charakterze rekreacyjno-sportowym (treningi, konkursy i imprezy rekreacyjne).

Niezależne Centra Kultury są zatem miejscami wielowymiarowymi. Przedstawione przykłady pozwalają ocenić te miejsca jako ważną część miast, w których poszczególne NCK funkcjonują. Bez wątplenia tworzą sprzyjające warunki rozwoju inicjatyw społeczno-kulturalno-rekreacyjnych. Są bardzo ważnym elementem związanych z procesem wychowawczym, czy socjalizacyjnym mającym kreatywne propozycje dla trafiających do nich (zwyczaj młodych) osób, które chcą rozwijać swoje

Based on the statutory objectives, the following activities are undertaken:

- organizing reviews, concerts, festivals, exhibitions,
- supporting artists and female artists in the process of creative work,
- organizing instrument playing workshops, as well as artistic (literary, theater) workshops.
- organizing sports and recreational training (yoga, cross fit, martial arts),
- bicycle initiatives (critical mass, bicycle race – “alley cat”, free bicycle workshop),
- creating free libraries,
- providing social assistance (food, clothing) to people in a crisis of homelessness and those in need,
- organizing workshops on human rights, women’s rights, vegetarian, and vegan diets,
- collection of food for animals from shelters,
- organizing screen printing workshops,
- Internet safety workshops,
- conducting free classes in mathematics, English, or painting.

Summary

The paper presents the specificity of Independent Cultural Centers. Their genesis and connection with the phenomenon of squatting, as well as a specific transformation (legalization) of the phenomenon that occurred with time have been shown. Independent Cultural Centers, mostly associating young people (19-46 years old), on the one hand organize various types of initiatives undertaken within individual centers, and on the other hand show the interests of people who create individual centers. The described places support various types of artists and musicians (rehearsal rooms, space for concerts, exhibitions, workshops), but can also be considered places where social activities are undertaken (meetings, discussions, workshops). Another dimension is related to the promotion of a healthy lifestyle, among others, by organizing various types of recreational and sports initiatives (trainings, competitions, and recreational events).

Independent Cultural Centers are therefore multidimensional places. The presented examples allow to evaluate the places as an important part of the cities in which individual NCK units operate. Undoubtedly, they create favorable conditions for the development of social, cultural, and recreational initiatives. They are an especially important element related to the educational or socialization process, having creative proposals for (usually young) people who want to develop their passions and interests, while not having an appropriate place for it.

pasje i zainteresowania, nie mając jednocześnie odpowiedniej do tego przestrzeni.

Zawarte w powyższym tekście informacje są (prawdopodobnie pierwszą) próbą przybliżenia specyfiki NCK w formie publikacji naukowej, a także inspiracją do dalszych badań ich dotyczących.

The information contained in the above text is (probably for the first time) attempts to present the specificity of NCK units in the form of a scientific publication, as well as inspiration for further research on them.

Literatura / References:

1. Holm A., Kuhn A. (2011). Squatting and urban renewal: the interaction of squatter movements and strategies of urban restructuring in Berlin, *International Journal of Urban and Regional Research*, 35, 5, s. 644-658.
2. Kołacki K. (2005). Pro Arte – Pismo kulturalno społeczne, Poznań.
3. Piotrowski G. (2011). Squatted Social Centers in Central and Eastern Europe, International Center for Research and Analysis, Working Paper.
4. Płuciński P. (2014). „Miasto to nie firma!” Dylematy i tożsamość polityczna miejskich ruchów społecznych we współczesnej Polsce, *Przegląd Socjologiczny* 1, s. 137-170.
5. Polanska D. V. (2014). Cognitive dimension in cross-movement Alliance: the case of squatting and tenants' movements in Warsaw, *A Journal for and about Social Movements*, 6, 2, s. 328-356.
6. Polanska D. V., Piotrowski G., Martinez M. A. (2018). Skłoting w Europie środkowej i Rosji, Europejskie centrum solidarności, Gdańsk.
7. Pruijt H. (2013). Squatting in Europe, w: *Squatting in Europe: Radical Spaces, Urban Struggles*, red. *Squatting Europe Kollektive*, New York: Minor Composition, s. 30-37.
8. Raciborska A. (Red.) (2001). *Własna tradycja – czyli tradycja w oczach badanych*, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa.
9. Urbański J. (2005). *Odzyskać miasto*, Wydawnictwo Poznańskiej Biblioteki Anarchistycznej, Poznań.
10. Żuk P. (2001). *Społeczeństwo w działaniu. Ekolodzy, feministki, skłotersi*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.